

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 10 juni 2009

Mål nr

Ö 1576-08

KLAGANDE

JJ

Ombud: Advokat EL

MOTPARTER

1. CO

2. Advokat AA AB i konkurs

Konkursförvaltare: Advokat CW

3. AA

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges beslut den 10 mars 2008 i mål Ö 3588-07

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar på det sätt hovrättens beslut att Högsta domstolen befriar JJ från skyldigheten att ersätta staten för COs rättshjälpskostnader vid tingsrätten samt förpliktar CO att ersätta JJ för rättegångskostnader vid tingsrätten med sextontusenåttahundrasjuttiofem (16 875) kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 30 juli 2007 tills betalning sker, och i hovrätten med sextusenfemhundrasextiotre (6 563) kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 10 mars 2008 tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JJ har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens beslut, dels befriar honom från skyldigheten att betala ersättning för COs rättshjälp vid tingsrätten, dels förpliktar CO att ersätta honom för hans rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten.

CO och Advokat AA AB i konkurs har bestritt ändring. AA har beretts tillfälle att yttra sig, men avstått.

SKÄL

Frågan är i första hand hur rättegångskostnaderna vid tingsrätten skall fördelas mellan parterna.

Bakgrunden till denna frågeställning är att CO väckte talan mot JJ om bättre rätt till en bil. Tingsrätten avvisade käromålet, eftersom CO inte ansågs ha något fastställelseintresse i den mening som avses i 13 kap. 2 § första stycket

rättegångsbalken. Samtidigt förpliktades hon att ersätta JJ för hans rättegångskostnad. I sitt överklagande yrkade CO inledningsvis att hovrätten skulle upphäva avvisningsbeslutet och visa målet tillbaka till tingsrätten eller, i andra hand, förordna att vardera parten skulle bära sin rättegångskostnad där. Under handläggningen i hovrätten förklarade CO att hon inte längre vidhöll sitt yrkande om återförvisning och att hon begärde prövning enbart av frågan om kostnadsfördelningen vid tingsrätten. Hovrätten anförde i det överklagade beslutet att den hade att ta ställning till om COs fastställsetalan var tillåten, detta för att frågan om rättegångskostnaderna vid tingsrätten skulle kunna rätteligen bedömas. Hovrätten ansåg att tingsrätten borde ha tagit upp talan till prövning, att CO inte var tappande part och att hon därför skulle befrias från skyldigheten att ersätta JJs rättegångskostnad.

När högre rätt i ett dispositivt tvistemål avgör hur kostnaderna vid den lägre rätten skall fördelas, sker det på grundval av målets slutliga utgång. Om kostnadsfrågan fullföljs separat och den lägre rättens avgörande i sak vinner laga kraft, leder det till att högre rätt skall lägga detta lagakraftvunna avgörande till grund för sin överprövning av kostnadsfrågan. Överrätten skall således inte göra någon ny, fingerad prövning av den slutligt avgjorda delen av målet. Detsamma måste anses gälla när – som i detta fall – överklagandet först omfattar även huvudsaken men sedan under handläggningen begränsas till kostnadsfrågan.

Om överklagandet fullföljs också i huvudsaken, men huvudsaken förfaller innan den har avgjorts slutligt, är situationen en annan. Då kan det vid fördelning av rättegångskostnaderna få betydelse hur målet skulle ha avgjorts i sak av den högre rätten, om saken inte hade förfallit. I den bemärkelsen skall den högre rätten behandla även sakfrågan. Vad som skall bedömas är om

parten hade sådana skäl att fullfölja målet – innan det förföll – att det bör påverka regleringen av de dittills uppkomna kostnaderna i lägre rätt eller högre rätt (NJA 2007 s. 906, jfr NJA 1979 s. 769, 1988 s. 86 och 2007 s. 9).

I det nu aktuella fallet var det vid tiden för hovrättens avgörande klart att COs talan var avvisad genom tingsrättens beslut och att hovrätten inte skulle överpröva beslutet i den delen. Rättegångskostnaderna vid tingsrätten skall därför regleras enligt bestämmelsen i 18 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken. Avvisningen av COs talan medför då att hon skall anses som tappande part vilket i sin tur leder till att hon enligt 1 § samma kapitel blir ersättningsskyldig för kostnaderna, om inte annat är stadgat.

Fördelningen av rättegångskostnaderna skall alltså göras med den utgångspunkten att käromålet blivit avvisat av tingsrätten. Det hindrar inte att högre rätt tar hänsyn också till andra förhållanden som, utöver utgången i målet, får betydelse vid fördelningen. Ett sådant förhållande kan vara att utgången berodde av en omständighet som den tappande parten inte kände till före rättegången och inte heller borde ha känt till. Det får då förordnas att vardera parten skall bära sin kostnad (18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken). Så kan exempelvis ske beträffande kostnaderna vid den lägre rätten, om det först i högre rätt kommer fram omständigheter som gör att det inte längre finns förutsättningar för en fastställelsetalan och som därför leder till att käromålet avvisas där (NJA 1987 s. 317).

Det framgår visserligen i det nu aktuella målet att CO efter tingsrättens beslut registrerats som ägare till den bil som målet gällde i huvudsaken. Detta kan dock inte tillmätas någon betydelse vid tillämpningen av 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken, eftersom hennes fastställelsetalan haft den vidare innebörden att parternas hela rättsför-

hållande med avseende på bilen skulle klarläggas. Inte heller i övrigt finns det grund för att frångå huvudregeln om att tappande part skall svara för motpartens rättegångskostnad.

CO skall därför förpliktas att betala ersättning för JJs kostnad vid tingsrätten. Det fordrade beloppet får anses vara skäligt. JJ skall i linje härmed befrias från skyldigheten att ersätta COs rättshjälpskostnader vid tingsrätten (30 § rättshjälpslagen, 1996:1619). Hovrättens beslut skall ändras i enlighet med detta. CO skall betala ersättning också för rättegångskostnaden i hovrätten.

Vad hovrätten har beslutat om att befria AA från skyldigheten att ersätta rättegångskostnaden vid tingsrätten och om biträdesersättning skall stå fast.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Leif Thorsson, Torgny Håstad (skiljaktig), Gudmund Toijer (referent) och Stefan Lindskog (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Maria Wagermark

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2009-05-13	Bilaga 1	
		Mål nr Ö 1576-08	

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Torgny Håstad är skiljaktig i själva saken och anför:

”Som hovrätten anført får tingsrättens avvisningsbeslut anses felaktigt, eftersom CO hade ett intresse av att hennes bättre rätt fastställdes i domslutet, så att hon kunde bli registrerad som ägare i bilregistret. Åtminstone i relation till tredje män, som köpare från CO eller från JJ, rådde ovisshet om äganderätten, och denna ovisshet lände henne till förfång. CO hade alltså skäl att överklaga tingsrättens avvisningsbeslut.

Sedan JJ sett till att hon blivit registrerad som ägare, upphörde emellertid ovissheten och åtminstone lände den inte längre henne till förfång. Ett överklagande i huvudsaken skulle därför sannolikt ha avslagits i hovrätten. Hon måste emellertid ha möjlighet att få ändring i fråga om rättegångskostnaderna i tingsrätten. För att åstadkomma detta kan det – oavsett vad som må anses ligga i rättsfallet NJA 2007 s. 906 – inte krävas att hon överklagade även i huvudsaken. Man kan jämföra med situationen att en talan om betalning ogillats i tingsrätten, varefter gäldenären ändå betalar. Borgenären skall naturligtvis inte behöva överklaga i huvudsaken och få sin talan ogillad, nu i sista hand på grunden att betalning skett, för att kunna få ändring rörande rättegångskostnaderna med stöd av 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken. Det måste räcka att borgenären överklagar rörande rättegångskostnaderna. Ett överklagande i hithörande situationer aktualiserar, strängt

taget, ansvar för rättegångsmissbruk (se 9 kap. 2 § rättegångsbalken), vilket ytterligare bestyrker att ett överklagande inte kan krävas.

Oavsett COs överklagande och oavsett om hon får anses ha återtagit överklagandet eller återkallat sin talan i hovrätten, har hon – eftersom den avgörande omständigheten för hur huvudsaken bort bedömas inträffade sedan hon väckt talan – ett anspråk på att frågan om fördelningen av rättegångskostnaderna i tingsrätten skall avgöras efter hur utgången i huvudsaken borde ha bedömts av tingsrätten.

Överklagandet skall därför avslås.”

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2009-05-13	Bilaga 2
		Mål nr Ö 1576-08

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Stefan Lindskog är skiljaktig och anför:

”Tingsrätten har avvisat COs talan genom beslut som vunnit laga kraft. Hon är därför efter vad som följer av 18 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken att anse som tappande part. Frågan är om hovrätten trots det fick besluta att låta vardera parten bära sin rättegångskostnad i tingsrätten.

Efter vad som kan läsas ut ur handlingarna var det egentliga skälet till att

CO initierade målet mot JJ hennes önskan att bli registrerad som ägare till den bil som målet gällde. Bilen var registrerad på JJ, men han ville inte obetingat medverka till en överföring. Efter tingsrättens beslut kom emellertid bilen ändå att registreras på CO.

Av hovrättens beslut får anses framgå att om någon registreringsöverföring inte hade skett skulle hovrätten – med utgångspunkten att CO då skulle ha fullföljt sin talan även i själva saken – med undanröjande av tingsrättens avvisningsbeslut ha återförvisat målet till tingsrätten. Vidare måste anses framgå att hovrätten till följd av att bilen dåmera hade registrerats på henne skulle ha avvisat COs talan i själva saken, om hon inte hade frånfallit sitt yrkande om återförvisning.

Av det sagda följer att med hovrättens bedömning registreringsöverföringen utgör en sådan omständighet som avses i 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken. Enligt den bestämmelsen får domstolen förordna att vardera parten skall bära sin kostnad, om utgången beror på en omständighet som före rättegången inte var känd och inte heller borde ha varit känd för den tappande parten.

CO förekom ett avvisningsbeslut i hovrätten genom att inte vidhålla yrkandet om återförvisning. Frånfallandet berodde, såvitt kan förstås, på registreringsöverföringen, som gjorde att syftet med hennes talan fallit.

Att registreringsöverföringen påverkat utgången i hovrätten indirekt genom COs förklaring, som ledde till att överklagandet i själva saken inte fullföljdes, och inte direkt genom att hovrätten måst lägga den inträffade registreringsöverföringen till grund för ett avvisningsbeslut, kan inte anses ha hindrat att hovrätten fick fördela att rättegångskostnaderna enligt 18 kap. 3 §

andra stycket rättegångsbalken. Det gäller också kostnaderna i tingsrätten (jfr samma kap. 15 § första stycket). Överklagandet skall därför enligt min mening avslås. Överröstad i det hänseendet är jag i övrigt ense med majoriteten.

Till det sagda vill jag foga följande. Bestämmelsen i 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken bör kunna tillämpas även när en sådan omständighet som avses med denna inträffar efter tingsrättens avgörande men före överklagandet, och det föranleder klagande part att överklaga endast rättegångskostnadsbeslutet. Om ett överklagande hade skett också i huvudsaken skulle ju bestämmelsen ha varit tillämplig. Och det tjänar inte något meningsfullt ändamål att genom en inskränkt tillämpning av bestämmelsen uppmuntra till ett gagnlöst överklagande (som dessutom möjligen är straffbart enligt 9 kap. 2 § rättegångsbalken). Det låter sig också sägas, att om omständigheten föranleder att endast tingsrättens rättegångskostnadsbeslut överklagas har den inverkat på utgången i hovrätten, nämligen så till vida att hovrätten besparats att behöva pröva och lämna utan bifall ett överklagande avseende själva saken (låt vara att en viss prövning av den fråga som utgör huvudsaken ändå kan erfordras för hovrättens ställningstagande i rättegångskostnadsfrågan).”